

ראש השנה תיקון מאמר הראשון "בראשית" יום כיפור תיקון מאמר העשירי "נעשה אדם"

|| הרה"ג ר' פנחס פרידמן ||

עשרה מאמרות החשוב מהם הוא המאמר הראשון והמאמר העשירי, זאת ועוד, מהי העבודה המוטלת עלינו בראש השנה וביום הכיפורים כדי לתקן שני מאמרים אלו.

נקדים לבאר מהו המאמר הראשון ומהו המאמר העשירי, ובכן מהו המאמר הראשון למדנו ממה ששינו במשנה (ר"ה לב.) כי בראש השנה צריך לומר עשרה פסוקים של מלכות, שואל על כך המקשן בגמרא (שם):

"הני עשרה מלכות כנגד מי, רבי יוחנן אמר, כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם", ומקשה בגמרא: "הי ניהו [מי הם העשרה מאמרות] ויאמר דבראשית [כל מקום שנזכר לשון אמירה במעשה בראשית], ט' הו [הלא לא נזכר שם רק ט' פעמים לשון אמירה, ומתוך] בראשית נמי מאמר הוא, דכתיב (תהלים לג ו) בדבר ה' שמים נעשו". פירוש, המקרא הראשון (בראשית א א): "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", הוא המאמר הראשון שבו נברא העולם.

נמצא לפי זה כי ראש השנה שהוא היום הראשון של עשרת ימי התשובה, הוא מכון כנגד המאמר הראשון: "בראשית ברא אלקים". ויש לומר כי במאמר זה רמז הקב"ה, שעתידים חכמי התורה להוסיף יום שני לראש השנה, שכן "בראשית" היא אותיות "ב' ראשית", כלומר ב' ראשים יש בתחילת השנה שהם שני ימים של "ראש" השנה.

יומתק להבין בזה מה שכתב "בעל הטורים" על הפסוק (בראשית א א): "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" - בראשית"ת אותיות א' בתשרי. ותמזהו המפרשים הלא מבואר בתוספות (ר"ה ח. ד"ה לתקופות) כי העולם נברא בכ"ה באלול, וביום שישי שהוא א' בתשרי נברא אדם הראשון.

אולם כבר עמד על כך הרמ"ע מפאנו ב"עשרה מאמרות" (מאמר המדות מדה ג), ותירץ כי תכלית בריאת העולם היא בריאת האדם ביום א' בתשרי, על כן נרמז במלת בראשית"ת - א' בתשרי. אך לפי המבואר יש לומר כי מטעם זה רמז הקב"ה בהתיבת בראשית"ת - א' בתשרי, כי יום א' של ראש השנה שהוא א' בתשרי, הוא כנגד מאמר הראשון: "בראשית ברא אלקים".

בראשית בשביל התורה ובשביל ישראל

בדרך זו נשכיל להבין העבודה הקדושה המוטלת עלינו בראש השנה, לתקן מאמר הראשון: "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", על פי מה שפירש רש"י: "בראשית, אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשו רז"ל בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו ובשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתה".

נמצינו למדים מזה כי במאמר הראשון "בראשית" קבע הקב"ה יסוד לכל הבריאה, שכל מה שברא בעולם לא בראו אלא לשם התורה ולשם ישראל שיקימו את התורה, וזהו ששינו במשנה (אבות פ"ו מ"א): "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו", והיינו שישתמשו ישראל עם כל מה שברא בעולם כדי לקיים את התורה.

שפת אמת: עשרת ימי התשובה כדי לתקן הפגם של החוטא בעשרה מאמרות שברא בהם העולם

על ידי תיקון הפגם בעשרה מאמרות, זוכים לחדש שוב את הבריאה על ידי עשרה מאמרות אלו

ראש השנה היום הראשון של עשרת ימי התשובה, הוא כנגד מאמר הראשון "בראשית ברא אלקים"

בראש השנה צריך לתקן המאמר: "בראשית", שכל מה שברא הקב"ה הוא רק בשביל התורה ובשביל ישראל

שאמרו: "להיפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות".

מענה זכינו להבין דברי ה"שפת אמת", כי מטעם זה נתן לנו הקב"ה עשרת ימי התשובה, כדי שנתקן בהם את כל מה שפגמנו בעשרה מאמרות, ועל ידי זה נזכה לקחת חלק בהתחדשות הבריאה בשנה הבאה עלינו לטובה, על ידי המשכת צינורות השפע מהאותיות של עשרה המאמרות, ולהיות בבחינת: "ליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות".

ראש השנה כנגד מאמר הראשון "בראשית"

בדרך זו במסילה נעלה לבאר מה שראוי להתבונן, כי הן אמת שבכל אחד מעשרת ימי התשובה צריך לתקן מאמר אחד מעשרה המאמרות, אולם מאחר שאנו רואים כי מכל עשרה ימים בחר הקב"ה לימים נוראים ומיוחדים, את יום הראשון שהוא ראש השנה ואת יום העשירי שהוא יום הכיפורים, משמע שעיקר העבודה הוא בשני ימים הללו, הנה כי כן החובה מוטלת עלינו להבין, מדוע מכל

ויש להרחיב עוד בביאור דברי ה"שפת אמת", על פי מה שכתב בעל התניא ב"שער היחוד והאמונה" (פרק א) בשם הבעש"ט הקדוש זי"ע לפרש הפסוק (תהלים קיט פט) "לעולם ה' דברך נצב בשמים". כי כל המאמרות שאמר הקב"ה במעשה בראשית (בראשית א ג): "יהי אור", (שם שם ו): "יהי רקיע בתוך המים", האותיות של עשרה מאמרות אלו נמצאות תמיד בתוך הבריאה כדי לקיימן ולהחיותן, כי דיבורו של הקב"ה הוא נצחי ככתוב (ישעיה מ ח): "ודבר אלקינו יקום לעולם". ואם היה הקב"ה מפסיק דיבורו ומסלק האותיות המחיות את הבריאה, היתה כל הבריאה בטלה ומבוטלת והופכת לאפס ואין כמו שהיתה קודם הבריאה.

מכל האמור נוכל להבין מה שמבואר בספרים הקדושים, כי על ידי שאנו משתמשים עם כל עניני עולם הזה לשם שמים, הרי אנו מעלים את האותיות של העשרה מאמרות המקיימות ומחיות את כל הבריאה לשורשן, ומכלל הן אתה שומע לאו, שאם משתמשים ח"ו בעניני עולם הזה בניגוד לרצון הבורא, כי אז פוגמים באותיות של עשרה מאמרות שהן צינורות השפע להחיות כל הבריאה, וזהו

לקראת ימים הנוראים הבאים עלינו לטובה ראש השנה ויום הכיפורים, ראוי להתבונן מהי העבודה המוטלת עלינו בעשרת ימי התשובה, החל מראש השנה שהוא יום הראשון וכלה ביום הכיפורים שהוא יום העשירי. בדרך אגב נבאר כמה ענינים הקשורים לימים הנוראים:

א) מהו הענין שבחר הקב"ה דוקא "עשרת" ימי התשובה, לתקן בהם כל אשר פגמנו במשך השנה שעברה. ב) מדוע מכל עשרת ימי התשובה, רק יום הראשון שהוא ראש השנה ויום העשירי שהוא יום כיפורים יש בהם קדושה מיוחדת, [אלא שחכמים הוסיפו גם יום שני של ראש השנה, כשהעדים באו להעיד על מולד הירח מן המנחה ולמעלה].

עשרת ימי התשובה כנגד עשרה מאמרות

פתח דברינו יאיר לבאר כל זה, על פי יסוד נפלא שלמדנו ממשנתו הטהורה של ה"שפת אמת" (שבת תשובה שנת תרס"ב) בענין העבודה בעשרת ימי התשובה, והנה הדברים בלשון קדשו:

"עשרת ימי תשובה הם נגד עשרה מאמרות, ואיתא (אבות פ"ה מ"א) צדיקים מקיימים העולם שנברא בעשרה מאמרות, ואיתא (ברכות לד:) במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד, כי הצדיקים מקיימים כו' [את העולם שנברא בעשרה מאמרות], ובעלי תשובות חוזרין ומחדשין העשרה מאמרות, דמאחר דרשעים מאבדין שנברא בעשרה מאמרות, אם כן כשהרשע שב בתשובה מחדש העשרה מאמרות, ובתחילת השנה מתחדש הבריאה, לכן עשרת ימי תשובה מסייעין לתשובה, שבעל תשובה צריך להתחדשות העשרה מאמרות".

ביאור דבריו הקדושים, על פי מה ששינו במשנה (אבות א א): "בעשרה מאמרות נברא העולם, ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא להיפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות".

לפי זה מבאר ה"שפת אמת", כי כמו שהקב"ה ברא העולם בעשרה מאמרות, כן בכל ראש השנה צריך להמשיך שוב את העשרה מאמרות כדי לחדש על ידם את הבריאה. והנה הצדיקים על ידי עסק התורה וקיום המצוות מקיימים את העולם שנברא בעשרה מאמרות, אך הרשעים על ידי עוונותם מאבדים את העולם שנברא בעשרה מאמרות.

לכן נתן לנו הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו עשרת ימי התשובה מראש השנה ועד יום הכיפורים, כדי שבעשרה ימים אלו יתקן כל אחד מישראל מה שפגם בעשרה מאמרות על ידי תשובה ומעשים טובים, ואז יזכה גם הוא להיות בכלל הצדיקים שמקיימים את העולם בעשרה מאמרות, כי בזכות התיקון של עשרה מאמרות יחדש הקב"ה שוב את הבריאה על ידי האותיות של עשרה המאמרות, וגם הוא יזכה לקבל שפע רב טוב מצינורות השפע של עשרה המאמרות.

ומטעם זה לא נשלמה הבריאה רק אחרי שקיבלו ישראל את התורה בהר סיני, כמבואר בגמרא (שבת פח.): **"אמר ריש לקיש, מאי דכתיב (בראשית א לא) ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, ה"א יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם, אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו"**.

נמצא לפי זה כי אם האדם משתמש עם כל ענייני עולם הזה לשם התורה, הרי הוא מקיים בזה המאמר הראשון: **"בראשית"** – בשביל התורה ובשביל ישראל, אולם אם לא השתמש בענייני עולם הזה לשם התורה, על אחת כמה וכמה אם השתמש בהם לדבר עבירה בניגוד לרצון התורה, הרי בכך הוא פוגם במאמר הראשון **"בראשית"**, מאחר שלא השתמש בחלקי הבריאה לשם התורה.

תקיעת שופר לעורר מעמד הר סיני

יומתק להבין בזה בדרך עבודה, מדוע המאמר הראשון כולל בתוכו את כל עשרה המאמרות, שהרי כל עשרה המאמרות הם מה שברא הקב"ה בעולם הזה: **"יהי אור"** **"יהי רקיע"** **"תדשא הארץ דשא"**, נמצא כי באותו רגע שאנו מקיימים את המאמר הראשון **"בראשית"**, להשתמש בכל ענייני העולם הזה לשם התורה, אנו מתקנים בכך גם את כל שאר המאמרות של הבריאה שנבראה רק בשביל התורה ובשביל ישראל.

הנה כי כן ירווח לנו להבין העבודה המוטלת עלינו בראש השנה, יום הראשון של עשרת ימי התשובה שהוא כנגד מאמר הראשון **"בראשית"**, לתקן את כל אשר פגמנו במאמר זה, על ידי שלא השתמשנו בענייני עולם הזה לשם התורה שנקראת ראשית. וזהו הטעם שראש השנה יום הראשון מעשרת ימי התשובה הוא קדוש מאד, כי הוא כנגד המאמר הראשון הכולל את כל עשרה המאמרות.

ועתה בא וראה כי לפי האמור יאיר לנו להבין, מה שצונו הקב"ה לתקוע בשופר בראש השנה: **"יום תרועה יהיה לכם"**, על פי מה שכתב רבי סעדיה גאון בטעם השלישי על מצות תקיעת שופר: **"להזכירנו מעמד הר סיני שנאמר בו (שמות יט טז) וקול שופר חזק מאד, ונקבל על עצמנו מה שקבלו אבותינו על עצמם נעשה ונשמע"**.

ולפי המבואר הענין בזה הוא, כי אנו רוצים לעורר המעמד הנשגב של מתן תורה לישראל, שאז נשלם המאמר הראשון **"בראשית"** בשביל התורה ובשביל ישראל שיקיימו את התורה, לקבל על עצמנו להשתמש מהיום והלאה עם כל ענייני העולם הזה רק לכבוד התורה, כדי לתקן בכך מה שפגמנו במאמר הראשון **"בראשית"** בשביל התורה ובשביל ישראל.

יום הכיפורים כנגד מאמר נעשה אדם

עתה הבה נתבונן על יום הכיפורים, יום העשירי של עשרת ימי התשובה, כנגד איזה מאמר הוא מכוון. נקדים מה שמצינו כמה שיטות על חשבון עשרה מאמרות שנברא בהם העולם, אבל הנה מה שמצינו על כך במדרש (ב"ר יז א):

"תנינן בעשרה מאמרות נברא העולם, ואלו הן, בראשית, ורוח אלקים מרחפת, ויאמר אלקים יהי אור, ויאמר אלקים יהי רקיע, ויאמר אלקים יקונו המים, ויאמר אלקים תדשא הארץ, ויאמר אלקים יהי מאורות, ויאמר אלקים יהי ישרצו המים, ויאמר אלקים תוצא הארץ, ויאמר אלקים נעשה אדם".

הרי לנו דברים ברורים לפי שיטה זו, כי המאמר העשירי הוא (בראשית א כו): **"ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו"**. נמצא לפי זה כי ביום הכיפורים שהוא יום העשירי, צריך לתקן את המאמר העשירי: **"נעשה אדם בצלמנו כדמותנו"**. ויש לבאר הענין כי ביום זה הוא גמר החתימה של כל אדם לחיים טובים, על כן צריך לתקן המאמר: **"נעשה אדם"** כדי לחדש את עשיית האדם לשנה הבאה.

ענין זה יתבאר ביתר שאת, על פי מה שלמדנו מדברי הבעש"ט ביאור הפסוק: **"לעולם ה' דברך נצב בשמים"**, כי עשרה מאמרות שנברא בהם העולם נצבים וקיימים תמיד לחדש את הבריאה בכל עת ובכל שעה. נמצא לפי זה כי גם מה שברא הקב"ה את האדם במאמר העשירי: **"נעשה אדם"** קיים תמיד כדי להחיות את האדם, על כן ביום

יחיד, כי אז היה פירושו שהקב"ה יצר את האדם שלם בבחינת **"אדם"**, ושוב אינו צריך להשלים את עצמו, לכן אמר הקב"ה **"נעשה אדם"**, כלומר הקב"ה אומר כן לכל אדם: אני ואתה נעשה את האדם שבקרבך, כי אם תעמול קשה לזכך המדות שבקרבך, יעזור לך הקב"ה להשלים עצמך ולהגיע למדריגת אדם עכדה"ק.

ויש להוסיף בזה פרפרת נאה, על פי מה שכתב הגה"ק מוה"ר הלל אבד"ק קאלאמע זצ"ל ב"אבקת רוכל" (כלל ו פרט ד), רמז נאה במה שנקראו ישראל בתואר **"אדם"**, כמאמר רשב"י בגמרא (יבמות סא.) על הפסוק (יחזקאל לד לא) **"ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם, אתם קרויין אדם ואין העכו"ם קרויין אדם"**. כי מותר האדם מן הבהמה הוא רק בכך, שהוא מסוגל לכפות על עצמו לקיים רמ"ח

<p>ביום הכיפורים שהוא יום העשירי צריך לתקן את הפגם במאמר העשירי: "ויאמר אלקים נעשה אדם"</p>
<p>ישמח משה: הקב"ה מתחנן אלינו "נעשה אדם", אני ואתה ביחד נעשה ונתקן שתהיה בבחינת אדם</p>
<p>אבקת רוכל: אד"ם נוטריקון: ד'רך מ'צוותיך א'רוץ, מצוות עשה, א'שמרה דרכי מ'חטוא, לא תעשה</p>
<p>ההכרזה בתפילת נעילה: "ה' אחד", לרמז שאין אנו טועים במאמר "נעשה אדם" שיש ח"ו שתי רשויות</p>

מצוות עשה בקום ועשה, ולהישמר משס"ה מצוות לא תעשה בשב ואל תעשה.

והנה ענין זה נרמז בתואר **"אדם"**, שכן אד"ם הוא ראשי תיבות הפסוק (תהלים קיט לב): **"ד'רך מ'צותיך א'רוץ"**, שירוץ אדם לקיום כל מצוות ה', וכן הוא ראשי תיבות הפסוק (שם לט ב): **"א'שמרה ד'רכי מ'חטוא"**, שישמר אדם מלעבור על אחת ממצוות לא תעשה. לכן רק ישראל שקיבלו על עצמם בשעת מתן תורה לקיים רמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה, נקראים בתואר אד"ם שהוא נוטריקון: **ד'ורך מ'צותיך א'רוץ, א'שמרה ד'רכי מ'חטוא"**.

הנה כי כן זאת היא העבודה המוטלת עלינו לתקן ביום הכיפורים אשר פגמנו במאמר העשירי: **"נעשה אדם"**, כלומר האם באמת שיתפנו פעולה עם הקב"ה שביקש מאתנו: **"נעשה אדם"** לעשות את האדם שבקרבנו, לרוץ אחר כל המצוות עשה ולהיזהר מכל מצוות לא תעשה, או שמא ח"ו נהגנו כבהמות וחיות הרודפים אחרי הבלי עולם הזה.

"עשר אעשרנו לך" מאמר הראשון ומאמר האחרון

מעתה יאיר לנו להבין מדוע בחר הקב"ה מכל עשרת ימי התשובה, לקדש בקדושה יתירה את ראש השנה יום הראשון ואת יום הכיפורים שהוא יום העשירי, כי שני ימים אלו הלא הם מכוונים כנגד המאמר הראשון: **"בראשית ברא אלקים"** וכנגד המאמר האחרון: **"ויאמר אלקים נעשה אדם"**.

ושני מאמרים הללו הראשון והאחרון כוללים את כל המאמרים כי בהם רמוז תכלית הבריאה, מאמר הראשון: **"בראשית"** בשביל התורה ובשביל ישראל שנקראו ראשית, ומאמר האחרון: **"נעשה אדם"** שהקב"ה מבקש מאתנו כביכול שנסייע לו לעשות את האדם שבקרבנו, וכאשר האדם משלים שני מאמרים אלו הרי הוא מתקן את כל הבריאה.

ויש לרמז ענין נכבד זה בדברי הנביא שאנו מזכירים בראש השנה בתוך המלכיות (ישעיה מד ו): **"כה אמר ה' מלך ישראל וגואלו ה' צבאות אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים"**. כלומר הקב"ה מרמז לנו בזה: **"אני ראשון ואני אחרון"**, אם יזכור אדם לתקן את המאמר הראשון והמאמר האחרון שאמר הקב"ה במעשה בראשית, כי אז מובטח לו: **"ומבלעדי אין אלקים"**, שיעשה הכל בלתי לה' לבדו.

ונראה כי לכך נתכוון יעקב אבינו שאמר (בראשית כח כב): **"וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך"**. ובגמרא (כתובות נ.) למדו מזה: **"המבזבז אל יבזבז יותר מחומש"**. פירוש שני מעשרות הם חומש אחד. ולפי האמור יש לומר שהבטיח יעקב אבינו, כי מכל מה שיתן לו הקב"ה מענייני עולם הזה יקדש לה' שני מעשרות.

מעשר אחד הוא המאמר הראשון מתוך עשרה המאמרות: **"בראשית ברא אלקים"**, דהיינו שישתמש בכל ענייני עולם הזה בשביל התורה ובשביל ישראל, ומעשר השני הוא המאמר העשירי: **"נעשה אדם"**, שיתנהג כאדם המותר על הבהמה, והם שני המעשרות שהבטיח יעקב אבינו להקדיש לה', שלפי המבואר מטעם זה אכן קידש הקב"ה מכל עשרת ימי התשובה שהם כנגד עשרה מאמרות, את יום הראשון ויום האחרון שהם ראש השנה ויום הכיפורים המכוונים כנגד שני מאמרים הללו.

ההכרזה בקול רם: "ה' אלקינו ה' אחד"

בדרך זו במסילה נעלה לתת טעם לשבח, על מה שנוהגים בסיום תפלת נעילה לומר בקול רם: **"שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד"**, ואחר כך ז' פעמים: **"ה' הוא האלקים"**, על פי מה ששינו בגמרא (סוטה ד): **"אמר רבי יוחנן משום רשב"י, כל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובד עבודת כוכבים"**.

וב"חנוכת התורה" (פרשת בראשית) הביא על כך ביאור בשם הגה"ק הרבי ר' העשל מקראקא זצ"ל, על פי מה שפירש רש"י הטעם שנאמר **"נעשה אדם"** בלשון רבים, כדי ללמדנו מדת ענוה שיהא הגדול נמלך בקטן, נמצא כי אדם שיש לו גסות הרוח ואין בו מדת ענוה, הרי אצלו חוזרת הקושיא למקומה מדוע כתוב **"נעשה אדם"** בלשון רבים, ומזה הרי עלולים לטעות ח"ו שיש שתי רשויות, לכן הרי זה כאילו עובד עבודה זרה מאחר שעל ידו יש מקום לטעות בשתי רשויות.

מעתה יש לומר כי מטעם זה בסיום יום הכיפורים שהוא יום העשירי מעשרת ימי התשובה, שמכוון כנגד מאמר העשירי: **"ויאמר אלקים נעשה אדם"**, והרי יש מקום למינים לבוא בטענה כי ממה שכתוב **"נעשה אדם"** בלשון רבים משמע ח"ו שיש שתי רשויות, לכן דוקא בסיום יום קדוש זה אנו מכריזים בקול רם: **"שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד"**, ושבע פעמים **"ה' הוא האלקים"**, כדי לגלות דעת כי מה שנאמר **"נעשה אדם"** בלשון רבים, אנו מאמינים באחדות ה' ואין עוד מלבדו.

היוצא לנו מכל זה, כי העבודה המוטלת עלינו בעשרת ימי התשובה, הוא לתקן את כל צינורות השפע מהאותיות הקדושות של עשרה מאמרות, כדי שנוכל לחדש את השנה החדשה בעשרה מאמרות שנברא בהם העולם, ולזכות לכתיבה וחתימה טובה ושנת גאולה וישועה במהרה בימינו אמן.

עוב ראש השנה תשע"א קוראי עונג ט